

CURS DE DREPT CIVIL

MOȘTENIREA ȘI LIBERALITĂȚILE

Prof. univ. dr. CORNELIU TURIANU

CURS DE DREPT CIVIL

MOȘTENIREA ȘI LIBERALITĂȚILE

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2014

Colecția ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE

Redactor: Monica Stoian
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TURIANU, CORNELIU

Curs de drept civil : moștenirea și liberalitățile /
Corneliu Turianu. - București : Editura Universitară,
2014

Bibliogr.
Index
ISBN 978-606-28-0093-2

347(498)(075.8)

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062800932

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2014
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

TITLUL I. DISPOZIȚII REFERITOARE LA MOȘTENIRE ÎN GENERAL

Capitolul I. Dispoziții generale

§1. Noțiunea de moștenire	11
§2. Felurile moștenirii	13
§3. Caractererele juridice ale transmisiunii succesorale	17
1. Trăsăturile specifice ale transmisiunii succesorale	17
2. Principiul unității și indivizibilității moștenirii	21
§4. Deschiderea moștenirii	23
1. Preliminarii	23
2. Data deschiderii moștenirii	24
3. Locul deschiderii moștenirii	26

Capitolul II. Condițiile generale ale dreptului de a moșteni

§1. Noțiune și enumerare	31
1. Noțiune	31
2. Enumerarea condițiilor	31
§2. Capacitatea succesorală	32
1. Reglementare	32
2. Persoanele care au capacitate succesorală	32
3. Persoane care nu au capacitate succesorală	39
§3. Nedemnitătea succesorală	42
1. Definiție	42
2. Cazurile de nedemnităte	42
3. Efectele nedemnității	46
§4. Vocația (chemarea) succesorală	47
1. Noțiune	47
2. Vocația succesorală generală și concretă	49
3. Limitarea vocației succesorale	50

TITLUL II. MOȘTENIREA LEGALĂ

Capitolul I. Devoluțiunea moștenirii

§1. Noțiune	51
§2. Forme ale devoluțiunii moștenirii	51
§3. Principiile devoluțiunii legale a moștenirii	54
1. Principiile generale ale devoluțiunii legale	54
2. Organizarea tehnică juridică a principiilor devoluțiunii legale. Excepții de la aceste principii	55
3. Ordinea de preferință între rude	56

Capitolul II. Reprezentarea succesorală

§1. Natura juridică și rostul instituției	60
§2. Cazurile în care reprezentarea este admisă	62
§3. Condițiile reprezentării	63
§4. Efectele reprezentării	64
1. Categoriile de efecte	64
2. Împărțirea pe tulpini	65
3. Modul cum se produc efectele reprezentării	67

Capitolul III. Moștenitorii legali

§1. Preliminarii	67
§2. Vocația succesorală izvorâtă din rudenie	68
1. Clasa descendenților (clasa întâi)	68
2. Clasa ascendenților privilegiați și a colateralilor privilegiați (clasa a doua)	70
3. Clasa ascendenților ordinari (clasa a treia)	77
4. Clasa colateralilor ordinari (clasa a patra)	77
§3. Vocația la moștenire a soțului supraviețuitor	78

Capitolul IV. Moștenirea vacantă

§1. Reglementare	91
§2. Noțiunea de „moștenire vacantă”	92
§3. Beneficiarii moștenirilor vacante	94

TITLUL III. LIBERALITĂȚILE

Capitolul I. Dispoziții comune

§1. Noțiune și categorii	97
1. Noțiune	97
2. Categoriile	97
§2. Capacitatea în materie de liberalități	98
1. Capacitatea de folosință	98

2. Lipsa capacității depline de exercițiu a dispunătorului	99
3. Desemnarea beneficiarului liberalității	101
4. Incapacitățile speciale	101
5. Incapacitățile speciale în materia legatelor	103
6. Simulația	104
§3. Substituțiile fideicomisare	105
1. Noțiune	105
2. Elementele substituției fideicomisare	106
§4. Libertățile reziduale	107
Capitolul II. Donația	
§1. Noțiunea și caractererele juridice ale contractului de donație	108
1. Noțiune	108
2. Caractere juridice	109
§2. Condițiile de validitate ale contractului de donație	113
1. Obiectul contractului	113
2. Condiții de formă	115
3. Capacitatea părinților	126
§3. Principiul irevocabilității donațiilor	130
1. Clauze incompatibile cu principiul irevocabilității	131
2. Clauze permise	133
3. Excepții de la principiul irevocabilității	133
§4. Efectele contractului de donație	139
1. Obligațiile donatorului	139
2. Obligațiile donatarului	140
Capitolul III. Testamentul	
§1. Testamentul - formă juridică prin care se dispune pentru cauză de moarte de bunurile moștenirii	141
§2. Definiția și caractererele juridice ale testamentului	141
§3. Conținutul testamentului	143
§4. Condițiile de fond pentru validitatea testamentului	147
§5. Condițiile de formă pentru validitatea testamentului	163
§6. Formele testamentului	166
§7. Proba testamentului	179
§8. Legatul	179
1. Precizări prelabile	179
2. Noțiunea de „legat”	180
3. Desemnarea legatarului	181
4. Clasificarea legatelor	182

5. Cauzele de ineficacitate a legatelor	188
6. Dreptul de acrescământ	193
§9. Dezmăștenirea	196
1. Noțiune	196
2. Felurile dezmăștenirii	197
3. Efectele dezmăștenirii	198
4. Nulitatea dezmăștenirii	199
§10. Execuțiunea testamentară	199
1. Noțiune	199
2. Atribuțiunile executorului testamentar	200
3. Încetarea execuțiunii testamentare	201
Capitolul IV. Limitele dreptului de a dispune de bunurile moștenirii	
§1. Precizări prealabile	202
1. Rațiunea reglementării	202
2. Enumerare	202
§2. Interdicția încheierii unor pacte asupra unei moșteniri viitoare ..	203
1. Noțiune	203
2. Condiții	204
§3. Interdicția actelor juridice care încalcă rezerva succesorală	205
1. Justificarea interdicției	205
2. Noțiunea și caracterele juridice ale rezervei succesorale	206
3. Moștenitorii rezervatari	208
4. Cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor în concurs cu copiii dintr-o căsătorie anterioară a defunctului	210
5. Masa succesorală. Calculul rezervei și cotității disponibile	213
6. Imputarea liberalităților și cumulul rezervei cu cotitatea disponibilă ..	216
7. Reducțiunea liberalităților care încalcă rezerva succesorală	218

TITLUL IV. TRANSMISIUNEA MOȘTENIRII

Capitolul I. Patrimoniul defunctului – obiect al transmisiunii succesorale

§1. Activul și pasivul moștenirii	223
1. Activul moștenirii	224
2. Pasivul moștenirii	226
§2. Transmisiunea activului moștenirii	226
1. Transmisiunea universală și cu titlu universal	226
2. Transmisiunea cu titlu particular	227
§3. Transmisiunea pasivului moștenirii	228

1. Moștenitorii care au obligația de a suporta pasivul moștenirii	228
2. Întinderea răspunderii moștenitorilor pentru pasivul moștenirii	228
§4. Dobândirea posesiunii moștenirii	229
1. Considerații introductive	229
2. Dobândirea de drept a posesiunii de către moștenitorii legali sezinari	230
3. Trimiterea în posesie a moștenitorilor legali nesezinari	231
4. Predarea legatelor	231
§5. Retransmiterea moștenirii	233
Capitolul II. Dreptul de opțiune succesorală	
§1. Aspecte generale	234
1. Dreptul subiectiv de opțiune succesorală	234
2. Subiectele dreptului de opțiune succesorală	236
3. Caracterile juridice ale actului de opțiune succesorală	241
4. Condițiile de validitate ale actului de opțiune succesorală	243
5. Prescripția dreptului de opțiune succesorală	245
§2. Acceptarea moștenirii	250
1. Considerații introductive	250
2. Acceptarea voluntară	252
3. Acceptarea forțată	257
4. Efectele acceptării	258
5. Inventarul bunurilor și măsurile speciale de conservare a lor	260
§3. Renunțarea la moștenire	262
1. Noțiune	262
2. Condițiile cerute pentru validitatea renunțării la moștenire	263
3. Efectele renunțării la moștenire	265
4. Revocarea renunțării la moștenire	266
Capitolul III. Procedura succesorală notarială	
§1. Reglementarea și caracterile procedurii succesorale notariale ..	267
1. Reglementarea procedurii succesorale notariale	267
2. Caracterile procedurii succesorale notariale	268
§2. Competența notarului public și deschiderea procedurii succesorale	271
1. Competența notarului public	271
2. Deschiderea procedurii succesorale notariale	274
3. Măsuri de conservare a bunurilor moștenirii și administrarea lor ..	275
§3. Desfășurarea procedurii succesorale	276
1. Citarea moștenitorilor	276
2. Operațiunile efectuate de notarul public	277

3. Eliberarea certificatului de moștenitor	278
§4.Suspendarea procedurii succesorală	279
Capitolul IV. Dovada calității de moștenitor	
§1.Mijloacele de dovadă a calității de moștenitor	280
1. Certificatul de moștenitor	280
2. Alte mijloace de probă admise de lege	291
§2.Petiția de ereditate	293
1. Noțiunea și caracteristicile petiției de ereditate	293
2. Efectele petiției de ereditate	295
3. Termenul de prescripție	297
TITLUL V. INDIVIZIUNEA ȘI ÎMPĂRȚEALA MOȘTENIRII	
Capitolul I. Indiviziunea moștenirii	
§1.Noțiunea de indiviziune succesorală	298
§2.Regimul juridic al indiviziunii succesorală	299
§3.Imprescriptibilitatea dreptului de a cere ieșirea din indiviziune .	302
Capitolul II. Partajul succesoral	
§1.Noțiuni generale	310
§2.Cererea de împărțeață a moștenirii	311
§3.Obiectul împărțelii	315
§4.Lichidarea pasivului succesoral	319
§5.Raportul succesoral	319
1. Raportul donațiilor	319
2. Raportul datoriilor	328
§6.Formele partajului	330
§7.Efectele partajului	337
§8.Obligația de garanție între comoștenitori	338
§9.Dreptul creditorilor de a interveni la partajul succesoral	339
§10.Desființarea partajului	340
Capitolul III. Partajul de ascendent	
§1.Noțiuni generale	342
§2.Cerințele de formă ale partajului de ascendent	343
§3.Cerințele de fond ale partajului de ascendent	343
§4.Efectele partajului de ascendent	345
§5.Cauze de ineficacitate a partajului de ascendent	346
ANEXA	
1. TESTE GRILĂ	348
2. RĂSPUNSURI	405

TITLUL I

DISPOZIȚII REFERITOARE LA MOȘTENIRE ÎN GENERAL

CAPITOLUL I

Dispoziții generale

§1. Noțiunea de moștenire

Dreptul civil cuprinde în rețeaua normelor sale întreaga viață a omului, de la naștere, ba chiar de la concepțiune până la moarte, și urmarea ei asupra patrimoniului, adică *moștenirea*, denumită și „succesiune” sau „ereditate”.

Potrivit art.953 din Codul civil¹, „*Moștenirea este transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă*”.

Prin urmare, regulile care guvernează moștenirea se pot aplica numai în cazul morții unei persoane fizice, nu și în cazul încetării existenței unei persoane juridice².

---

¹ Avem în vedere noul Cod civil român, așadar Legea nr.287/2009 privind Codul civil, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.505 din 15 iulie 2011, ulterior modificată.

² Fr. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral*, vol.I, *Moștenirea legală*, ed. a III-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p.19.

În conformitate cu art.557 alin.1 C.civ., moștenirea (legală sau testamentară) reprezintă unul dintre modurile de dobândire a dreptului de proprietate.

Legiuitorul utilizează, ca sinonim al termenului de „moștenire”, și pe cel de „succesiune”. În alte texte, Codul civil vorbește de „moștenire” și „moștenitor” sau de „ereditate” și „eredede”.

Termenul de succesiune are un *înțeles larg*, ce depășește înțelesul termenilor de „moștenire” sau „ereditate”. În acest înțeles larg, prin „succesiune” este desemnată orice transmisiune de drepturi – universală, cu titlu universal sau cu titlu particular –, între vii (*inter vivos*) sau din cauză de moarte (*mortis causa*).

Stricto sensu termenul de succesiune are două înțelesuri:

a) În primul rând, „succesiunea”, „ereditatea” sau „moștenirea” este *transmisiunea patrimoniului unei persoane fizice decedate la una sau la mai multe persoane în viață*. În acest înțeles, se spune că o persoană succede alteia sau o moștenește.

Moștenirea este, așadar, o transmisiune – transmisiunea unui patrimoniu¹. Trebuie însă observat că uneori patrimoniul

---

¹ Întrucât nu există o definiție legală a noțiunii de „patrimoniu”, literatură juridică a încercat să suplinească această lacună, impunându-se definiția potrivit căreia „patrimoniul este totalitatea drepturilor și obligațiilor care au valoare economică, aparținând unui subiect de drept” (C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Traiat de drept civil român*, vol.I, Ed. All Beck, București, 1996, p.522; C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturi reale*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p.6). Într-o altă opinie, s-au inclus în definiția patrimoniului nu doar toate drepturile și obligațiile patrimoniale aparținând unei persoane, ci și bunurile la care se referă aceste drepturi. Acest punct de vedere a fost criticat, arătându-se că nu se ține seama de faptul că patrimoniul, fiind o sumă de valori, este distinct de bunurile care îl compun, iar referirea la drepturi înseamnă includerea implicită a bunurilor în cuprinsul noțiunii de patrimoniu (C. Bîrsan, *op.cit.*, p.6). Indiferent de definițiile pro-

defunctului este transmis pe fracțiuni, către diferiți succesori, caz în care fiecare dintre aceștia dobândește, cu titlu universal, partea din moștenire ce i se cuvine.

Moștenirea propriu-zisă constă, prin urmare, în transmiterea unui patrimoniu, indiferent dacă acesta trece fără a fi fracționat sau pe părți.

Pe de altă parte, patrimoniul fiind alcătuit nu numai din drepturi, ci și din obligații, urmează să distingem transmiterea activă, adică a drepturilor, de aceea a obligațiilor, transmiterea pasivă.

Oricare ar fi însă concepția pe care o avem despre patrimoniu, acesta nu se poate transmite cât timp titularul său trăiește dacă el este o persoană fizică. Transmiterea prin acte între vii, în acest caz, nu poate avea ca obiect decât bunuri private izolat (*ut singuli*).

b) Într-un al doilea înțeles, derivat din primul, „succesiunea”, „ereditatea” sau „moștenirea” desemnează patrimoniul transmis din cauză de moarte (*mortis causa*); în acest sens, se spune că moștenirea sau succesiunea este vacantă. Tot astfel, se vorbește de succesiune mobilă sau imobilă.

Cu alte cuvinte, termenul de „succesiune”, „ereditate” sau „moștenire” desemnează atât transmiterea din cauză de moarte (*mortis causa*), cât și obiectul acestei transmiteri.

§2. Felurile moștenirii

În dreptul român, moștenirea se transmite, în puterea legii sau a testamentului, în chiar clipa când persoana fizică încetează din viață, nefiind nevoie, pentru ca această transmitere

---

puse pentru noțiunea de patrimoniu, determinarea cu exactitate a conținutului patrimoniului se conturează examinându-se elementele patrimoniului și caracterele sale juridice (V. Pătulea, C. Turianu, *Dreptul de proprietate*, vol. I, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, p.11 și urm.).

să se săvârșească, de nicio manifestare de voință din partea succesibilului.

Știm că în ce privește persoanele fizice, cât timp titularul trăiește, patrimoniul nu se poate transmite. Intransmisibil, în această măsură, prin acte între vii, patrimoniul trece la moartea titularului asupra moștenitorilor sau legatarilor.

Potrivit art.955 alin.1 C.civ., „*Patrimoniul defunctului se transmite prin moștenire legală, în măsura în care cel care lasă moștenirea nu a dispus altfel prin testament*”.

Prin urmare, moștenirea, succesiunea sau ereditatea poate fi, după izvorul ei, legală sau testamentară.

a) Moștenirea este denumită *legală* atunci când transmiterea ei din cauză de moarte se săvârșește în puterea legii.

Ea se mai numește în acest caz și moștenire *ab intestat*, deoarece nu privește decât patrimoniile celor ce au murit fără a face vreun testament (*intestati*).

Altfel spus, moștenirea legală intervine numai atunci când cel care lasă moștenirea nu a dispus prin testament de bunurile sale în favoarea unei sau mai multor persoane (art.955 alin.1).

b) În cazul în care defunctul a dispus de averea sa, pentru timpul când nu va mai fi, prin unul sau mai multe acte unilaterale de ultimă voință numite legate, moștenirea se numește *testamentară*, căci legatele nu se pot face decât prin testament. În acest caz, moștenitorii sunt desemnați chiar de cel care lasă moștenirea.

Persoana decedată al cărei patrimoniu se transmite pe cale de moștenire (succesiune sau ereditate) se numește și *de cuius* (prescurtare a formulei romane *is de cuius successionem agitur* – cel despre a cărui moștenire este vorba).

Persoanele care dobândesc, în tot sau în parte, patrimoniul celui care lasă moștenirea se numesc *moștenitori*.

Ei se mai numesc *succesori* sau *erezi* în cazul succesiunii legale; *legatari*¹ în cazul succesiunii testamentare, fiindcă obiectul dobândirii lor este legatul.

c) Trebuie arătat că moștenirea se transmite fie numai în temeiul legii, fie numai în temeiul voinței celui care lasă moștenirea manifestată într-un testament. Sunt însă și cazuri când moștenirea se transmite parțial în temeiul testamentului și parțial în temeiul legii.

Coexistența moștenirii legale cu cea testamentară este prevăzută de art.955 alin.2 C.civ., conform căruia „*O parte din patrimoniul defunctului se poate transmite prin moștenire testamentară, iar cealaltă parte prin moștenire legală*”. Această opțiune a legiuitorului chiar se impune în ipoteza existenței moștenitorilor rezervari².

De exemplu, dacă testatorul a făcut legate cu titlu particular, patrimoniul se transmite moștenitorilor legali, care însă vor fi obligați să execute legatele; dacă obiectul legatului este un drept real asupra unui bun individual determinat, legatarul îl va dobândi direct de la defunct și nu se va transmite moștenitorilor legali, care desigur vor culege cealaltă parte a patrimoniului succesoral³. Dacă legatele nu epuizează întregul patrimoniu, devoluțiunea moștenirii va fi testamentară în limitele acestor legate și legală în rest. Dacă însă prin testament se epuizează

---

¹ Legatarul poate fi: universal, cu titlu universal sau cu titlu particular ori singular, după cum este chemat: la întreg patrimoniul; la o fracțiune din acesta; numai la bunuri singulare, anume determinate.

² A se vedea M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei*, Ed. Academiei, București, 1966, p.53; Fr. Deak, R. Popescu, *op.cit.*, p.24-26.

³ Art.1059 C.civ. prevede drepturile legatarului cu titlu particular: „(1) *Legatarul cu titlu particular al unui bun individual determinat dobândește proprietatea acestuia de la data deschiderii moștenirii.* (2) *Legatarul cu titlu particular al unor bunuri de gen este titularul unei creanțe asupra moștenirii. Dacă testatorul nu a prevăzut altfel, cel însărcinat cu executarea acestui legat este obligat a preda bunuri de calitate medie*”.